

188

VEDEŽ
ČASOPIS
za šolsko mladost.

Tečaj III. V četrtek 7. listopada (novembra) 1850. **List 45.**

Jutro. *)

Lune žarki
Vgašajo,
Tmine černe
Zginejo.

Petelinček
Ki kri ki
Zvezde blede
Zapodí.

Solnce lice
Pomoli,
Ptičke mlade
Vse zbudí.

Ki veséli
Zdaj pojó,
Žvergolijo,
Létajo.

Ševa *) vzdigne
Se k nebu,
Slavo pojé
Večnemu.

Zlatokljuni
Kosici,
Zapojó, da
Vse doní.

Golob gnjezdo
Zapustí,
Zenki hrano.
Priskerbí.

Že kosilo
Kuha se,
Gosti dim gor
K nebu vre.

Gre na njivo
Oratar
Pesem poje
Bogu v dar

Že pastirji
Zenejo,
Voli, krave
Mukajo,

In cveteča
Deklica
Kuram hrano
Raztroslja.

Že k molitvi
Vabi zvon,
Vse zdaj zbujá
Njega don.

*) Ta pesmica je tako rekoč prva poskušnja nadepolnega mladenča, zdaj Celovskega učenca. Le naprej, čedalje okrogleje in gladkeje bodo besede tekle.

**) Ševa ali škerjanec.

Moli tudi
 Duh moj ti!
 Glej, da boš
 Med prvimi!

Nepoznani rešitel.

Povest.

V Veroni, slavnem mestu na Laškem, je bil čez široko vodo, ki mimo mesta teče, narejen dolg most. Na sredi mosta je stala hišica, v kateri je prebival mož s svojo družino. Bil je v cesarskeji službi, da je cestovino in mostovino pobéral od vsih, kteri so čez most peljali. Jednega léta je bila silno huda zima. Bila je velika zmerzlina in veliko snega je padlo posebno po brihah. Ko je zima pretekla, in o spomladi gorek veter zemljo otajal, se otájajo tudi vsi zmerznjeni potoki, in dérejo s silo proti Veroni. Sneg, kteri se je po gorah začel topiti je strašno velike vode napravil. Tako so vode hitro kipele, da so ljudje iz marsiktere hiše, ki je pri vodi stala, komej izbežali, predenj jo je voda spodkopala. Veliko mostov so tedaj vode vzele, in veliko škode naredile. Velike ploše debélega leda so se valile s strašno močjo po vodi in poderle in pokončale vse, kamor so zadele. Tudi tisti dolgi most v Veroni, če ravno močen se je stresel in začel se podérati. Ni se ves na enkrat poderl, ampak spodnesla ga je dereča voda nekoliko na obéh straneh, sreda je še stala, kjer je hišica mostovinarjeva bila. Zdaj vidi reven mostovinar strašno nevarnost, ker več ni blo mogoče ne na desno, ne na levo stran bežati pred gotovim vtoplejnjem in strašno smertjo svoje žene in sedem otročičev. O kako žalostno so vpili, jókali, prosili, na pomoč klicali! Kako milo so svoje nedolžne rokice (ročice) molili proti ljudem, kterih je na brégu obeh strani vode veliko stalo, in z žalostjo glédalo, kadaj se bode mostovinarjeva hišica zvernila in se cela družinica potopila. Kos za kosom je dereča voda odtergala, že močno se trese koza, kjer je hišica na nji stala. Grozno so se vsmilili revčki vsim pričijočim, toda ni ga bilo med

njimi nobenèga, da bi se bil upal jim pomagati. Vsi so rekli: „Bog naj se jih vsmili, pomagati ni mogoèe. Saj ni mogoèe s ÷olnicem v takej dereèej vodi med groznimi valovi in velikimi plòšami debelega leda do srede priti in revèkom pomagati. Zapstoj so otroèi vpili: Pomagajte za božjo voljo!

Med tim prijezdi nek žlahten gospòd, sliši žalostno vpitje, vidi nevarnost in gotovo smert revne družine, vzame v roko móšnico polno rumenih zlatov, in tako govori: „Kdor bode rešil uno revno družinico na mostu, in jo smerti obvarje dobi precej dvesto rumenih zlatov;“ in ljudem mošno polno zlatov kaže. Gledáli so ljudje mošno z zlati, tode nobeden se ne upa v takej očitnej nevárnosti pomagati mostovinarju. Voda med tim vedno veça prihaja, strašne ploše leda derejo po vodi. Trese se, kakor šiba tisti del mosta v sredi strašne vode, ki je hišica na njem stala. Mostovinar, njegova žena in otroci le žalostnejši vpijejo: Pomagajte, za božjo voljo pomagajte nam! Vendar ni ga blo ÷loveka, da bi se bil upal revèkom na pomoç priti. Zapstoj je grof zlate ponujal tistemu, kteri bi rešil mostovinarjevo družinico. — Kar na enkrat plane nek kmetiç slabo obleèen v ÷olniç. Veslá terdno proti hišici v sredi vode na odtérganim mostu; med ledénimi plòšami in valovi v velikej smertnej nevárnosti pririne ÷olniç do hišice; ker pa vsih ob enim ni môgel prepeljati, vzame v ÷olniç le samo tri mostovinarjeve otroke, in srečno jih h kraju pripelje in jih smerti obvarje. Ko je kmetiç te tri otroèi na suho spravil, se zopet verne ravno v takej in pa še večej nevárnosti z ÷olnicem. Zopet vesla tako varno, in se ogiba ledenih plòš, in z groznim trudom priveslja do hišice. Zopet ni môgel vsih v svoj majhen ÷olniç vzeti, zatorej vzame zopet le tri otroke in jih srečno na suho spravi z veliko težavo. Še tretji se kmetiç zdaj verne s ÷olnicem. Ves truden in zdelan komej veslá; vendar pririne, ÷e ravno težko, do mostovinarjeve hišice. Naloži mostovinarja, njegovo ženo in še enega otroka, in srečno jih h kraju pririne in gotove smerti obvarje. Še ni bil kmetiç s ÷ol-

ničem pri kraju, kadar je zadnje tri ljudi mostovinarjeve peljal, že se je hišica v vodo zvernila in z velikim šumom se potopila.

Vsi gledavci so na glas vpili in serčnega kmetiča hválili. Milostljivi grof, Spolverini se je imenoval, teče prijazno k serčnemu kmetiču in mu z veseljem podá mošno dvesto zlatov, in mu tako govori: „Dobri prijatelj! vreden si plačila, ker si svoje življenje v smertno nevarnost postavil, da si otel mostovinarja in njegovo družino. Vzemí tedaj zasluženó plačilo, ktereга ti dám z veseljem, ker si ga vreden.“ — Kmetič pa grofa pisano pogleda in tako govori: „Milostljivi gróf! kaj mislite, da sim jaz svoje življenje za denarje v nevarnost postavil? Kar sim storil, sim storil iz ljubezni do Boga in do bližnega. Tudi meni bi se bilo dobro zdélo, ko bi me bił kdo otel v takej očitnej smertnej nevárnosti. Nisim življenja prodajal za vaše zlate, ne smete misliti, da sim se vaših zlatov polakomnil, ampak storil sim to zgol zavolj Boga. Réven sim sicer, vendar velikega pomanjkanja ne tereim, zato nočem vaših zlatov. Ako pa hočete z zlati kaj dobrega storiti, dajte jih révnemu mostovínarju, kteri je pri življenju ostal, in ob ves živéž prišel.“ Tako je govoril pošten dobrotnik, se preč obernil, in se zgubil med silo ljudi. Nikdar se ni zvedlo, kako mu je bilo ime, in kdó da je bil. Njegovo ime pa je v nebesih z zlatimi pismeni zapisanoo stalo; zato je tudi gotovo v nebesih plačilo dosegel.

(Višnogorski.)

Južnoruske stépe.

(Konec.)

Mesca Junija se krasna duhteča pomlad s svojo zeleno družino odpelje, in ubogo stepo prepustí vročemu poletju. Kmalo zgine rastlin zeleno ogrinjalo; redivna moča, spomladna dota, se mesca mal. serpana (Julija) večidel že posuší, zemlja se od pereče vročine široko razpoka, zelena barva stepe se porujavi. Nježne kali vpadejo, redki

studenci vsahnejo, in kjer so pomladi valčki igrali, se zdaj temni prah kviško valí. Čede divjih volov in konj, pomladi tako berze in žive, omedlé. Voda se bolj in bolj draží. Vodnjake, v katerih je še kaj vode ostalo, zapérajó in straže pri njih postavljajo, da bi drago močo divjih tатов vbrani. Oblaki se pač iz vsahnjenih potokov in kaluž skopičijo, in dežja plodni nad stepo visé — al ne razlijó se na zevajočo zemljo, ker jih neznana vročina, iz razpoklin zemlje naravnost v kviško puhté, le višej in dalje žene, dokler da svoje bogastvo, v nemar pustivši revno stepo, bogatemu morju oddajo. Zastonj posestnik svoje upe stavi na ribnike in jezerca, ki jih je za tega voljo dal izkopati, da bi oblake nase potegnili; zastonj izprazni ubogi Kozak svoje vodnjake in vso vodo po travi okrog razlije, Boga detinsko prosé, da bi vendar jednako zjedini — zastonj! nemila, iz zemlje puhteča vročina oblake odžene, in ž njimi bogato morje še bolj obogati, ne gledé na žlahne konje in krasna goveda, ki žeje pojema-jo, ne gledé na uboge stepnike, ki se zdaj milo kesajo, da so zadnje kančke razlili, brez da bi bili sebi in ubogej živini in vsahnelim žitom le količkaj pripomogli.

Se vé pa, da niso vsa leta tako huda. Ako ste bile zima in pomlad posebno mokre, se vsaj podzemeljske shrambe toliko z vodo napolnijo, da stepa ni popolnoma od nje zapuščena. — Po tem, ko je vročina mesca Julija in Avgusta (velk. in mal. serpana) naj hujšo silo dosegla, pa proti koncu Avgusta že sopet polagoma vpada. Obilna rosa sopet po noči na zemljo padati jame, dež tu in tam nekoliko pomoči, blede zrak se sčisti, in prijazna jesen je nemilemu poletju milejša nastopnica. Stepa sopet prerोजना ozelení. Rastlinje, živali in človek iz nova oživé, in kakor je bil spomladi Maj naj lepši, je v jeseni September naj prijetniši mesec. Nebo se zjasni, in ko bi človek mogel v zračnih višinah med oblaki živéti — zares, lepšega raja bi na zemlji ne bilo od stepne jeseni. Mila modrina, z zlatom in srebrom ebroljena, vabi njegovo oko v svitile višave.

Megle, ki poleti kupoma nad stepo visijo, obračujejo v nebesnej visosti gore in verhove, stolpe in terdnjave, katerih stepa na zemlji pogreša. O kako revni so pač naši zapopadki od oblakov, ako se njihovih nebeških podob nismo v jesenskej stepi učili! Kako lepo je vendar gori v oblačnem svetu!

Mesca Oktobra pa krasost že sopet mine. Nebo se z bledimi meglami prevleče, — zimski čas pride. Zdaj se stepa v beli plašč zavije. Strašni viharji (zaméti) podé snežne sile pred seboj po stépi in ako se vstopiš verh kake gomile, vidiš pod seboj v solčnem blesku ves sneg planote v strašni burki — Zdi se, kot da bi gledal v prostrano, megleno morje polno ledenih zvezdic, ki se v rožnih barvah lesketajo. Kadar pa v juga (naj huši stepni vihar pozimi) pridere, tiktat se zgubé poti, nebo in zemlja se zagerneta v tridranjo burko in vse pošte prestanejo.

Taka je južnoruska stepa, domovina lahkega Kozaka, spomladi in poleti, v jeseni in pozimi, vesela in žalostna, jednoliča sicer, pa vendar tako mila in krasna.

Pritlikovci.

Pritlivkovce imenujemo male ljudi, ki so z glavo tako rekoč pri tleh. Nekdaj so imeli kralji in cesarji pritlikovce za kratek čas. Nekoliko jih hočemo tukaj tudi za kratek čas popisati. Le odkašljajte se.

Nevsmiljeni rimski cesar Tiberi je imel tako majhinega pritlikovca, da se je lahko v klobuk skril. Nekega dne pogrešijo tega možička, in ga iščejo po vsem gradu kot šivanke. Zastonj. Nazadnje ga najdejo v koticu v vojaški čeljadi, kot polža v svoji hiši čepeti, da se ni čisto nič iz njej vidil.

Serčnega pritlikovca, kteremu je bilo Jefferi-Hudson ime, je imel angleški kralj Dragotin (Karl) I. Ni bil popolnoma 3 čevlje visok, toda serčen. Nekega dne se je serčni korenjak vpričo vse kraljeve družine z velikim kalkutovskim petelinom bojeval. Kralj, kraljica in vsi

so se temu kurjemu boju tako smejali, da bi bili skoraj popókali. Nazadnje pa je vendar možák hudega petelina premagal, ter mu z mečem glavo odsekal. Hudzonovo plačilo je bilo, da ga je kraljica viteza imenovala, in da je premaganega petelina, potem ko je bil spečen, na trikrat snedel. Nato je bil še le prav moški, ko je petelina pečenege v trebuhu imel! Jeli, da sim mu dal, kar ga je slo? — se je bahal. (Dalje sledí.)

Coxwellov *) velikanski oblon na Dunaju.

V nedeljo 27. oktobra t. l. ob 5tih popoldan se je spustil na Dunaju zrakobrodnik po imenu Coxwell v tolikem oblonu v višave, da niso na Dunaju še tolikega vidili. Pod njim sta bila dva čolna pripeta. En Dunajčan in ena Dunajčanka sta šla za plačilo ž njim. Tma ljudi je gledalo, ki so vsi skup za to 1490 fl. plačali. Serčni zrakobrodniki so jim z belimi rutami mahali; gledavci pa „viva“ kričali. Ko so bili že visoko, je spustil Coxwell na padalnici, to je na taki „omreli ali mareli“, ki brani preterdo pasti, domačega zajca, kateri je živ do tal prišel. Tudi zrakobrodniki so čez poldrugo uro blizo Dunaja sopes srečno na suho stopili.

Petelin in dragi kamen.

(Basen.)

Po gnoju berskaje najde petelin drag kamen. Gleda ga, gleda; nato pa začne takole modrovati: Čemu mi je ta svetla stvar; veliko bolje bi bilo, da bi jo kakšen dragokamnar imel; on zna, koliko je vredna, in tudi, kako se rabi. Meni ni v nikakšno korist; ljubše mi je eno ječmenovo zerno, kot vsega sveta drago kamenje.

Ta basen uči, da se mora popred za potrebne kot za lepe reči skerbeti, ki niso ravno neobhodno potrebne.

*) Izgovori: Koksvélov.

Računstvo.

Naloga na pamet. Mati kupijo lonec masla, funt po 9 grošev. S posodo vred ga je bilo 8 funtov; izpraznjena posoda pa je vagala 2 funta. Koliko je maslo zneslo?

Odgovor. 2 goldinarja in 42 kr., zato ker ga je bilo le 6 funtov po 9 grošev.

Smešnici.

Neki vmirajoč je dal takole svojo poslednjo voljo zapisati: Ničesar nimam, dolžen sim mnogo, kar še čez ostane, siromakom zapustim.

Neka žena odkrije svoje prijateljici nekaj prav skrivnih reči, ter jo poprosi, da bi jih nikomur ne povedala. — „Ne skerbite se!“ pravi prijateljica, „bom molčala, kakor vi.“

Pregovori.

(Poslani iz Celoveca.)

Psu, kateri raženj liže, pečenke ne zaupaj. — Sovražniku, kateri pred teboj beži, zlat most narédi. — Če ima oče veliko denarja, ima sin večidel malo čednosti. — Včasi je zguba dobiček. — Kdor ktero reč hoče, sam gre; kdor je noče, družega pošle. — Drugi časi, druge skerbi.

Slovensko-ilirski slovník.

<i>Dešiti</i> , dažděti; <i>deši</i> , daždi.	<i>Dimnik</i> (ne ravfenk), dimnjak.
<i>Dih</i> , dah; <i>dihanje</i> , dihanje.	<i>Dinja</i> , dinja.
<i>Dihati</i> , dihati, odisati.	<i>Dirjati</i> , těrčati, skokom jahati.
<i>Dih</i> , duh, vonj, miris.	<i>Dišati</i> , disati.
<i>Dihlěti</i> , disati, vonjati, mirisati.	<i>Dišava</i> , vonj, miris, mirodia.
<i>Dihúr</i> , tvor.	<i>Divjáčina</i> , divjačina.
<i>Dim</i> , dim; <i>dimast</i> , zadimljen.	<i>Divják</i> , divjak.
	<i>Divjati</i> , divjati.

Založnica **Rozalija Eger**. — Odgovorni vrednik **J. Navratil**.

V Ljubljani.